

Fragmentace krajiny

Pojem fragmentace pochází z latinského slova *fragmentum* znamenajícího úlomek, zlomek, kousek a charakterizuje proces, kdy se celek dělí na menší kusy, zlomky. Fragmentace krajiny a její problémy.

Pojem fragmentace pochází z latinského slova *fragmentum* znamenajícího úlomek, zlomek, kousek. Fragmentace je tedy proces, kdy se celek dělí na menší kusy, zlomky. Fragment již nemá plnohodnotné vlastnosti původního celku. V krajině působí proces fragmentace obdobně. Je to proces, kdy se krajinné celky (biotopy) dělí vytvářením bariér na dílčí části, které postupně ztrácejí potenciál k vykonávání původních funkcí. Proces fragmentace v sobě tedy zahrnuje postupné snižování kvality.

Fragmentace krajiny patří k závažným a také velmi složitým problémům ochrany přírody a může mít v budoucnu katastrofické následky pro flóru, faunu a ekosystémy. Proto je snahou pomocí různých legislativních nástrojů chránit celistvost cenných území, a to nejen na národní, ale v současnosti rovněž na celoevropské úrovni zaváděním soustavy NATURA 2000. Fragmentace krajiny patří k významným problémům, které negativně ovlivňují charakter krajiny a společenstva rostlin a živočichů. Dopady fragmentace nejsou okamžité, avšak dlouhodobé a nevratné. Rozčleňování krajiny vzniká jak přírodními procesy (vichřice, požáry, povodně, sesuvy), tak zejména aktivitou člověka, a to zemědělskou činností, urbanizací, nejméně pak výstavbou a využíváním dopravní infrastruktury. Fragmentace krajiny se ale netýká pouze ochrany přírody. Rozhodující význam má i pro život člověka v krajině, pro zajištění psychické pohody, pocitu domova s možností odpočinku a rekreace. Fragmentační bariéry v přírodě snižují potenciál krajiny pro rekreaci obyvatel a propustnost krajiny umožňující volný pohyb. Krajina rozdělená na drobné segmenty sídly a dopravou, s navazující hlukovou a imisní zátěží, tento potenciál ztrácí.

Dopravní stavby, dálnice, silnice a železnice patří k hlavním faktorům způsobujícím fragmentaci krajiny. Vysoký nárůst fragmentace je také způsoben územně nekompaktním rozšiřováním zastavěných ploch v důsledku pokračující urbanizace území, zejména městských aglomerací. Velmi významný fragmentační vliv má i výstavba nových sídel v extravilánu obcí, průmyslové zóny, těžba nerostných surovin, intenzivní průmyslové zemědělství atd. Dopravní komunikace představují pro mnoho druhů živočichů významnou a mnohdy nepřekonatelnou překážku. Řešením je vhodná výstavba migračních objektů, podchodů a nadchodů – ekodukt – pro migraci živočichů. Na území ČR je evidováno 23 ekoduktů. Vodní toky a jejich údolní nivy představují také specifickou migrační trasu, na kterou jsou vázány různé populace živočichů a rostlin. Na vodních tocích je v současnosti mnoho bariér ve formě jezů, přehrad apod.

Fragmentace krajiny významně ovlivňuje vodní a suchozemské ekosystémy a v nich žijící rostliny a živočichy. Dochází nejen k přímému zaboru a zmenšování přirozených stanovišť jednotlivých druhů organismů, ale také k fragmentaci populací, ke zvětšování migračních vzdáleností, tvorbě migračních bariér, a tím k omezení potravních zdrojů a snížení reprodukčních příležitostí. Výsledkem je ztráta genetické pestrosti a snížená životaschopnost populací a ekosystémů.

Problematika fragmentace krajiny se prolíná do všech činností, které ovlivňují krajinnou strukturu. Proto je zde snaha uchovat části krajiny, charakteristické určitou vlastností, a chránit jejich rozlohu a celistvost. Příkladem různě chráněných vlastností v krajině jsou:

- vzácné ekosystémy – ochrana prostřednictvím zvláště chráněných území, včetně soustavy NATURA 2000,
- kostra krajiny – ochrana prostřednictvím územního systému ekologické stability,
- krajinný ráz – ochrana prostřednictvím přírodních parků,
- kulturně historický ráz krajiny – ochrana prostřednictvím krajinných památkových zón,
- nízká hluková zátěž – připravované oblasti ticha.6

Ve všech těchto případech je chráněna celistvost krajiny pro zachování určitého fenoménu. Fragmentace těchto oblastí určených pro ochranu daného fenoménu by znamenala jeho vážné ohrožení a většinou i zánik.